

SPRÁVA O STAVE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY V ROKU 2016

MINISTERSTVO
ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

SLOVENSKÁ
AGENTÚRA
ŽIVOTNÉHO
PROSTREDIA

OCHRANA, TVORBA A MANAŽMENT KRAJINY

KLÚČOVÉ OTÁZKY A KLÚČOVÉ ZISTENIA

Aký je vývoj vo financovaní Programu obnovy dediny?

Vývoj pridelených dotácií má kolísavý charakter. V roku 2016 podpora z Environmentálneho fondu predstavovala takmer 800 000 eur.

Aký je podiel prírodných oblastí v krajských mestách SR?

V roku 2016 sa začalo so zisťovaním stavu prírodných oblastí v mestách SR podľa indikátorov mestskej biodiverzity. Prírodné oblasti sa v skúmaných krajských mestách vyskytujú zväčša značne fragmentované.

Aké je zloženie pamiatkového fondu SR a jeho stav?

V roku 2016 došlo opäť k nárastu celkového počtu nehnuteľných (i hnutelných) kultúrnych pamiatok. Evidovaných bolo 9 916 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok a 15 043 hnutelných národných kultúrnych pamiatok. Skoro 26 % nehnuteľných pamiatok vykazuje narušený alebo dezolátny stavebno-technický stav.

Aký je počet evidovaných environmentálnych záťaží?

V Informačnom systéme environmentálnych záťaží bolo k roku 2016 evidovaných 892 pravdepodobných environmentálnych záťaží, 298 potvrdených a cca 792 už sanovaných environmentálnych záťaží.

STAROSTLIVOSŤ O MESTSKÉ A VIDIECKE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Krajina je komplexný systém priestoru, polohy, georeliéfu a ostatných navzájom funkčne prepojených hmotných prirodzených a človekom pretvorených aj vytvorených prvkov, najmä geologického podkladu a pôdotvorného substrátu, vodstva, pôdy, rastlinstva a živočíšstva, umelých objektov a prvkov využitia územia, ako aj ich väzieb vyplývajúcich zo sociálno-ekonomických javov v krajine. Krajina je životným prostredím človeka a ostatných živých organizmov.

Prírodné podmienky predurčujú SR k tomu, že časť obyvateľstva je a bude viazaná na vidiecke prostredie. Z 2 890 sídel je 2 750 dedín (95,2 %), a 140 miest (4,8 %). Z celkovej rozlohy SR podľa jednotlivých typov regiónov najväčší podiel 59,0 %

je prevažne vidieckych, 36,8 % podiel majú prechodné regióny a najnižší podiel 4,2 % predstavujú prevažne mestské regióny.

STAROSTLIVOSŤ O VIDIECKE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Program obnovy dediny (POD) počas svojej 19-ročnej implementácie preukázal, že je jedným z vyhľadávaných a úspešných nástrojov rozvoja vidieka. V Európe je aplikovaný štátmi a regiónmi združenými v Európskom pracovnom spoločenstve pre rozvoj vidieka a obnovu dediny (ARGE) už viac ako 24 rokov. SR je členom spoločenstva prostredníctvom rezortu životného prostredia od roku 1997 a od roku 1998 sa realizuje Program obnovy dediny aj v SR.

POD je postavený na procese osvetly a propagácie jeho cieľov, poradenstva v oblasti obnovy hmotného, prírodného a duchovného prostredia vo väzbe na programovacie a plánovacie procesy a monitoringu záujmu obcí, ako aj na propagácii pozitívnych príkladov realizácie so zámerom ich

ďalšieho šírenia prostredníctvom Školy obnovy dediny. SAŽP zabezpečuje uvedené činnosti v zmysle uznesenia vlády SR č. 222/1997, a to prostredníctvom poradenstva, konzultácií a priameho manažmentu implementácie POD.

V roku 2016 bol Program obnovy dediny implementovaný prostredníctvom dvoch dotačných oblastí:

Program obnovy dediny – Zlepšovanie kvality životného prostredia na vidieku

- Ochrana životného prostredia, environmentálna infraštruktúra
- Zlepšovanie environmentálneho povedomia a zvyšovanie informovanosti o hodnote vidieckej krajiny a jej pro-

pagácia

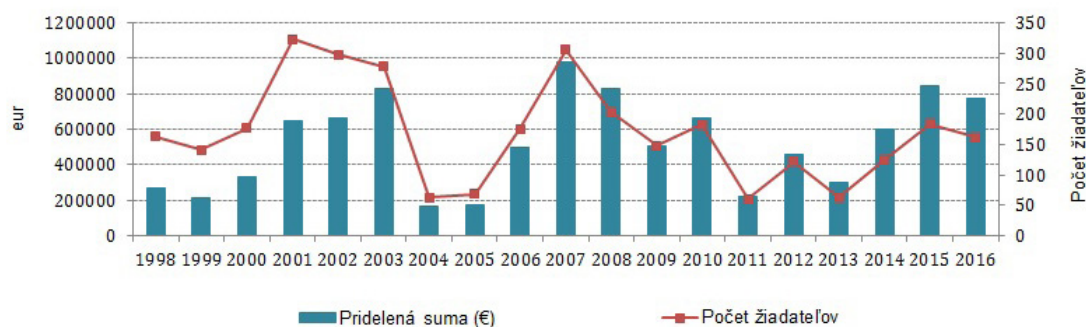
Program obnovy dediny – Zelená dedina

- Ochrana a tvorba krajiny, realizácia zelenej infraštruktúry na vidieku

- Obnova a tvorba zelených verejných priestranstiev, od-
dychových a vzdelávacích zón

V roku 2016 podpora POD dosiahla celkovú výšku **799 426,70 eur**.

Graf 064 I Vývoj pridelených dotácií POD

Zdroj: SAŽP

Celková priemerná dotácia na 1 žiadateľa bola 4 848 eur.

Od roku 1990 s dvojročnou pravidelnosťou vyhlasuje ARGE súťaž o **Európsku cenu obnovy dediny**. Národnou formou tohto podujatia je súťaž **Dedina roka**, ktorú SR organizuje od roku 2001. Vyhlasovateľmi národnej súťaže sú MŽP SR, SAŽP, Spolok pre obnovu dediny a Združenie miest a obcí Slovenska.

Obec **Spišský Hrhov** postúpila do európskej súťaže ako víťaz ôsmeho ročníka národnej súťaže Dedina roka 2015. Na základe mimoriadnych výsledkov získal Spišský Hrhov nielen Európsku cenu obnovy dediny za mimoriadne výsledky vo viacerých oblastiach rozvoja dediny, ale aj mimoriadnu cenu za spolužitie všetkých skupín obyvateľov v obci. Je to obrovský úspech, pretože v rámci európskej súťaže boli dve ceny udelené prvýkrát.

STAROSTLIVOSŤ O MESTSKÉ ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

V roku 2016 sa zvýšil počet slovenských miest na 140, štátut mesta získali Turany a Gabčíkovo. Z celkového počtu 2 890 sídel je 68 miest s počtom obyvateľov do 10 tisíc, 62 miest s počtom obyvateľov 10 až 50 tisíc, 8 miest má počet obyvateľov od 50 do 200 tisíc a 2 mestá majú počet obyvateľov nad 200 000, pričom tam žije 22,62 % populácie Slovenska. Najvyššie percento (28,61 %) mestských obyvateľov žije v mestách s počtom obyvateľov od 20 do 50 tisíc.

V máji 2016 bola založená Urbánna agenda pre EÚ, tzv. „Amsterdamský pakt“, o princípoch udržateľného rozvoja európskych miest. V rámci tohto dokumentu bolo stanovených 12 prioritných tém, ktoré by mali byť riešené na úrovni mestských partnerstiev.

V októbri 2016 sa konala konferencia OSN o bývaní a udržateľnom rozvoji miest – HABITAT III, ktorá určila víziu pre mestá a ľudské sídla na 20 rokov. Účastníci sa zaviazali prijať tzv. Novú urbánnu agendu, ktorá určuje zásady a záväzky pre dosiahnutie udržateľného integrovaného rozvoja miest. Vychádzajúc z Urbánnej agendy pre EÚ a Novej urbánnej agendy sa pripravuje Koncepcia mestského rozvoja Slovenskej republiky. Z nej vyplýva, že mestá by mali riešiť zodpovedajúcu kvalitu životného prostredia a nemali by sa jed-

nostranne zameriavať len na ekonomickú stránku rozvoja.

V roku 2016 bol na základe indikátorov mestskej biodiverzity zisťovaný stav prírodných oblastí v krajských mestách SR. Prírodné oblasti sa prevažne skladajú z pôvodných druhov a prírodných ekosystémov, ktoré nie sú, prestali byť, alebo sú v súčasnosti len pod nepatrným vplyvom ľudských aktivít. Po identifikácii osobitne chránených častí prírody a krajiny, miestnych a regionálnych biocentier, biokoridorov, genofondových lokalít a ďalších významných segmentov krajiny, boli všetky individuálne analyzované z hľadiska ich pôvodnosti a tiež schopnosti uchovávať a poskytovať podmienky pre biodiverzitu. Najviac prírodných oblastí v krajských mestách sa nachádza v meste Nitra, Banská Bystrica, Žilina, Košice a Bratislava, najmenej prírodných oblastí sa vyskytuje v meste Trenčín, Prešov a Trnava.

Jednou z hlavných hrozieb udržania biodiverzity v mestách je fragmentácia prírodných oblastí. Vzhľadom na to, že samotnú fragmentáciu krajiny a ekosystémov je ťažké definovať jednoducho, bola vybraná metodika stanovujúca mieru konektivity v danom území, t. j. pravdepodobnosť, s akou sa v danom území môžu spojiť dve náhodne vybrané plochy.

Vo všeobecnosti sa dve plochy prírodných oblastí považujú za prepojené, ak sa nachádzajú bližšie ako 100 metrov od seba. Výnimkou sú situácie, kedy prítomnosť antropogénnych bariér zabraňuje konektivitě. V rámci indikátora sú za takéto bariéry považované:

- a.) cesty so šírkou 15 a viac metrov, alebo aj užšie no s intenzitou premávky nad 5 000 vozidiel za deň,*
- b.) rieky, ktoré sú silne pozmenené, umelé kanály s vysokým podielom betónu, zastavané územia,*
- c.) akékoľvek iné umelé štruktúry, ktoré možno považovať za bariéru.*

Z hľadiska stanovenia konektivity krajských miest SR vyplýva, že v meste Nitra a Bratislava sa nachádzajú najspojitejšie prírodné územia, najmenej rozdelené bariérami. V ostatných

krajských mestách sú prírodné oblasti značne fragmentované.

DEGRADOVANÉ EKOSYSTÉMY SR

Na základe pasportizácie degradovaných ekosystémov (DE) krajských miest SR v roku 2016 bolo zistené, že prebieha revitalizácia a recyklácia degradovaných ekosystémov urbanizovanej krajiny. V roku 2016 z celkového počtu 95 degradovaných ekosystémov bolo revitalizovaných a recyklovaných do pôvodného stavu 7 území (územia bývania a občianskej vybavenosti, športu, rekreácie a cestovného ruchu a priemyselnej výroby).

Štyri územia boli navrátené do pôvodného stavu čiastočne (územia priemyselnej výroby, športu, rekreácie, cestovného ruchu a bývania a občianskej vybavenosti) a pri 4 územiach došlo k zmene funkčného využitia územia (územia bývania a občianskej vybavenosti, poľnohospodárskej výroby, vojenských objektov a zariadení a priemyselnej výroby).

ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE

Základným územnoplánovacím dokumentom SR je Konceptcia územného rozvoja Slovenska 2001, ktorá bola aktualizovaná v roku 2010. Na úrovni regiónov majú všetky samosprávne kraje platné územné plány, ktoré podľa potreby priebežne aktualizujú v súlade s ustanoveniami stavebného zákona.

Ministerstvo dopravy a výstavby SR podporuje obce kaž-

doročne od roku 2006 poskytovaním dotácií na spracovanie územnoplánovacích dokumentácií obcí podľa zákona č. 226/2011 Z. z. o poskytovaní dotácií na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie obcí.

Pre rok 2016 bola schválená dotácia pre 92 obcí vo výške 640 000 eur.

Tabuľka 034 I Stav územnoplánovacej dokumentácie podľa jednotlivých krajov

Kraj	Celkový počet obcí	Počet schválených plánov obcí a miest, ich zmien a doplnkov			
		2013	2014	2015	2016
Bratislavský	73	13	18	13	9
Trnavský	251	25	43	30	49
Trenčiansky	276	16	20	23	28
Nitriansky	354	36	15	26	31
Banskobystrický	516	48	22	26	31
Žilinský	315	35	27	37	44
Prešovský	665	83	61	53	58
Košický	440	30	33	14	25
Spolu	2 890	286	239	222	275

Zdroj: MDV SR

EURÓPSKY DOHOVOR O KRAJINE

Európsky dohovor o krajine (EDoK) je jedným z **dohovoru Rady Európy**, ktorého cieľom je ochrana, manažment a plánovanie krajiny a organizovanie európskej spolupráce v tejto oblasti. K 31. decembru **2016** k dohovoru pristúpilo **40 členských krajín**, 38 krajín ho ratifikovalo (vrátane SR) a

následne v nich vstúpil do platnosti. Členské štáty ním ustanovili nástroj zameraný na dosiahnutie udržateľného rozvoja, založeného na vyvážených a harmonických vzťahoch medzi sociálnymi potrebami, hospodárskou činnosťou a životným prostredím.

Vyhodnotenie implementácie Európskeho dohovoru o krajine v roku 2016

Podpora implementácie EDoK v SR vychádza z Programu implementácie EDoK v SR prijatého v roku 2006, ktorý je orientovaný do štyroch hlavných pilierov: **inštitucionálna podpora, propagácia, spolupráca a odborná podpora**.

Súčasnou implementáciou EDoK je i manažment nominácie zástupcu SR v **Cene Rady Európy za krajinu**. SR pristúpila k udeľovaniu **Ceny Slovenskej republiky za krajinu** v roku 2010. Cieľom je oceniť významné aktivity smerujúce ku kvalitnému a udržateľnému manažmentu krajiny. **Cena** sa udeľuje na podporu prezentácie úspešných aktivít smerujúcich k ochrane, manažmentu a plánovaniu krajiny, a to od roku 2010 v dvojročnom cykle. Jej organizáciou je poverený národný koordinátor – SAŽP.

V poradí **4. ročník** Ceny bol uskutočnený v roku **2016**. Lau-

reátom Ceny sa stalo **mesto Hriňová** s projektom „**Hriňovské lazy – krajina hodnôt**“. Odborná komisia ju udelila za zachovanie tradičného spôsobu života obyvateľov žijúcich v harmónii s krajinou v špecifických formách osídlenia a za príkladnú spoluprácu všetkých zapojených subjektov rozvoja. Projekt bol nominovaný na Cenu Rady Európy za krajinu 2016/2017.

V rámci **podpory EDoK a výmeny poznatkov** v procese starostlivosti o krajinu v SR sa v roku 2016 uskutočnilo **viacero odborných podujatí**. Konal sa v poradí už 8. ročník **Informačného dňa EDoK** s podtitulom „Aktuálne trendy starostlivosti o krajinu.“ Nosným odborným podujatím bol 20. ročník konferencie **KRAJINA – ČLOVEK – KULTÚRA** pod názvom „**Ako pretvárame krajinu.**“

RÁMCOVÝ DOHOVOR O OCHRANE A TRVALO UDRŽATEĽNOM ROZVOJI KARPÁT

Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát (tzv. **Karpatský dohovor**) bol prijatý a podpísaný siedmimi stredoeurópskymi a východoeurópskymi krajinami (Česko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Srbsko, Slovensko a Ukrajina) v máji 2003 v Kyjeve a do platnosti vstúpil v roku 2006. **Cieľom** dohovoru je zabezpečiť spoluprácu jednotlivých zmluvných strán a komplexný prístup pri ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát.

V roku **2016** ŠOP SR zabezpečila komunikáciu s Pracovnou skupinou pre trvalo udržateľný cestovný ruch, účasť na stretnutí Pracovnej skupiny pre adaptáciu na klimatickú zmenu, Pracovnej skupiny pre trvalo udržateľné obhospodarovanie lesov a Pracovnej skupiny pre biodiverzitu, ako aj na 7. zasadnutí Implementačnej komisie dohovoru. Zabezpečená bola aktívna účasť na konferencii o ochrane veľkých šeliem v Karpatoch, na ktorom bolo dohodnuté spracovanie medzinárodného manažmentového plánu pre veľké šelmy v Karpatoch. Počas celého roku prebiehala komunikácia, ako aj pracovné stretnutia s rôznymi organizáciami v karpatských krajinách z oblasti ochrany prírody a rozvoja dopravy k prí-

prave projektov TRANSGREEN a ConnectGREEN, ktoré sú zamerané na ekologickú konektivitu v Karpatoch, a ktoré boli podané v rámci výziev Dunajského nadnárodného programu. Projekt TRANSGREEN bol schválený a boli podpísané partnerské zmluvy.

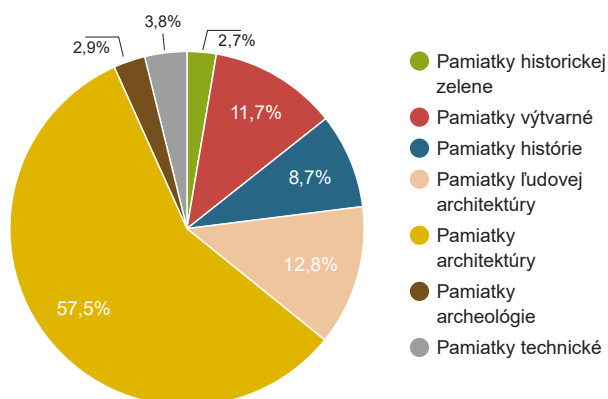
V rámci Karpatskej sústavy chránených území (CNPA) bol aktualizovaný adresár členov CNPA zo Slovenska a poskytnutý koordinátorovi siete. Zabezpečená bola spolupráca s Alpskou sústavou chránených území ALPARC pri organizovaní podujatí „**MLádež na horách**“ v NP Muránska planina a v Pieninskom NP, ktorá mala enviro-výchovný charakter, a do ktorého bolo za účelom zlepšenia spolupráce zapojených viacero národných parkov v siedmich európskych krajinách. Zástupca ŠOP SR sa podieľal na príprave Memoranda o spolupráci medzi sieťami ALPARC, DANUBEPARKS a CNPA, ktoré bolo podpísané v októbri 2016 v Grassau v Nemecku, ako aj na príprave k nemu zostavenému Akčnému plánu. Organizačné útvary ŠOP SR sa podieľali na príprave a realizácii kampane ku Dňu karpatských parkov (besedy, prednášky, exkurzie, infostánky, ekohry, tvorivé dielne a iné).

PAMIATKOVÝ FOND

Významnými prvkami krajiny sú kultúrne pamiatky. Základ **historických sídelných štruktúr** v krajine predstavujú **nehnuteľné kultúrne pamiatky**. V roku 2016 oproti roku 2015

došlo opäť k nárastu celkového počtu nehnuteľných (i hnu-teľných) kultúrnych pamiatok.

Graf 065 I Štruktúra nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok podľa druhov (2016)

Zdroj: PÚ SR

Poznámka: V kategórii „Pamiatky architektúry“ sú zaradené aj pamiatkové objekty (PO) s primárnym druhovým určením „urbanizmus“ (s počtom 99 PO).

K 31. 12. 2016 bolo v SR evidovaných **9 916 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok (NKP)**, čo predstavuje nárast oproti roku 2015 o 28. Zložené sú zo 16 486 **pamiatkových objektov** (nárast o 294). **Hnuteľných NKP** bolo **15 043** (nárast o 92), z toho 98 % je sakrálneho charakteru. Hnuteľné NKP sú zložené z 34 478 pamiatkových predmetov (nárast o 281).

Podľa literárnych prameňov bolo v SR asi 300 **hradov**. V súčasnosti z 9 916 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok je 101 **hradov** a 428 **kaštieľov**. V rámci **pamiatkových objektov** (PO) tvoriacich NKP sa k roku 2016 eviduje:

- 574 kaštieľov a kúrií (+2)
- 101 hradov
- 79 kláštorov

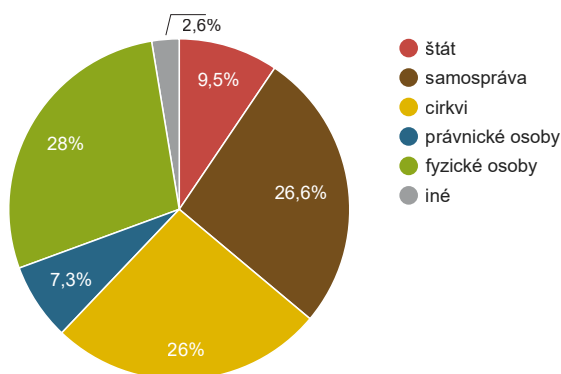
- 1 617 kostolov (+13)
- 938 ľudových domov (-7)
- 2 375 meštianskych domov (-1)
- 383 palácov a víl (+11)
- 30 prístenných plastik (božia muka) (+2)
- 10 prístenných krížov a prístenných stĺpov (-11)
- 492 pamätných tabúl a pamätných miest (+16)
- 75 cintorínov (okrem prikostolných) (-2)
- 290 hrobov (individuálnych i spoločných) *
- 55 hrobiek

Poznámka: Čísla v zátvorke uvádzajú zmenu počtu PO oproti predchádzajúcemu roku.

** V rámci hrobov sú započítané všetky evidované hroby, nielen vojenské.*

V rámci **právnej ochrany** národných kultúrnych pamiatok bolo v roku 2016 **vyhlásených** 126 PO, pričom **zrušených** bolo 20 PO.

Graf 066 I Vlastnícka forma nehnuteľných NKP (2016)

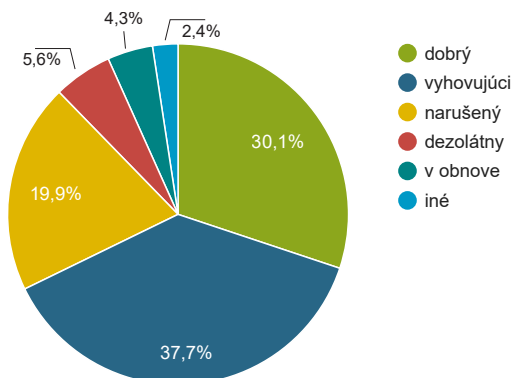

Zdroj: PÚ SR

Vlastnícka forma NKP v prípade štátu, samosprávy, cirkvi a fyzických osôb je za ostatných 5 rokov pomerne stabilná a percentuálne sa mení len minimálne. Najväčšie zmeny sa

vyskytujú u právnických osôb (rozdiely za jednotlivé roky v rozsahu 1 % až 2 %).

Graf 067 I Stavebno-technický stav nehnuteľných NKP (2016)

Zdroj: PÚ SR

Poznámka: Zvyšných 2,41 % (397 PO) tvoria PO s iným stavom (fyzický zánik, obnovou strata pamiatkových hodnôt, AG – ne-prezentovaná alebo KP – dlhodobo nezvestná).

Stavebno-technický stav PO v sumári dobrý-vyhovujúci, narušený-dezolátny a v obnove je za ostatných 5 rokov nemenný (percentuálne štatisticky nevýznamný), keďže obnovou sa zlý stav pamiatok zlepšuje, zatiaľ čo naopak objekty v dobrom stave sa zanedbaním údržby dostávajú do zlého až havarijného stavu. Príčiny v pretrvávajúcom počte objektov v zlom stave sú tiež v ich nevhodnom využívaní, resp. v absencii využitia. Zásadná zmena v znížení počtu dezolátnych a narušených PO je možná rozšírením finančných kapacít dotačných schém, ako aj ďalšími bonusmi pre vlastníkov, správ-

cov a užívateľov NKP napr. v daňovej oblasti. Ďalšou z foriem je aj prísnejší štátny dohľad s väčším uplatnením represívnych prvkov (opatrenia na nápravu či finančné pokuty).

Okrem ochrany pamiatok – objektov ako solitérov je pamiatkový fond **chránený aj plošne** v pamiatkových územiach: pamiatkových rezerváciách (PR – 28) a pamiatkových zónach (PZ – 81). V roku 2016 **pribudol 1 pamiatkovo chránený park** (Bratislava I. – Staré mesto) a **ubudla 1 pamiatková zóna** (Tvrdosín).

Tabuľka 035 I Mestské pamiatkové rezervácie (MPR)

Historické sídelné štruktúry		
Mestské pamiatkové rezervácie	Vyhlásenie	Počet KP
1. Banská Bystrica	18. 5. 1955	200
2. Banská Štiavnica	11. 6. 1950	191
3. Bardejov	11. 6. 1950	131
4. Bratislava	5. 10. 1954	264
5. Kežmarok	11. 6. 1950	256
6. Košice	2. 2. 1983	500
7. Kremnica	11. 6. 1950	116
8. Levoča	11. 6. 1950	339
9. Nitra	21. 1. 1981	23
10. Podolíneec	11. 6. 1991	63
11. Prešov	11. 6. 1950	257
12. Spišská Kapitula	11. 6. 1950	24
13. Poprad - Sp. Sobota	11. 6. 1950	89
14. Svätý Jur	23. 5. 1990	26
15. Štiavnické Bane	15. 8. 1995	20
16. Trenčín	11. 9. 1987	112
17. Trnava	11. 9. 1987	139
18. Žilina	11. 9. 1987	58

Tabuľka 036 I Pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry (PRLA)

Historické sídelné štruktúry		
Pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry	Vyhlásenie	Počet KP
1. Brhlovce	14. 9. 1983	25
2. Čičmany	26. 1. 1977	36
3. Osturňa	3. 10. 1981	135
4. Plavecký Peter	23. 5. 1990	28
5. Podbiel	14. 9. 1977	56
6. Sebechleby	21. 1. 1981	89
7. Špania Dolina	10. 1. 1979	83
8. Veľké Leváre	21. 1. 1981	25
9. Vlkolíneec	26. 1. 1977	73
10. Ždiar	14. 9. 1977	183

Zdroj: PÚ SR

Poznámka: v počte Mestských pamiatkových rezervácií je zarátaná aj pamiatková rezervácia technických diel (1).

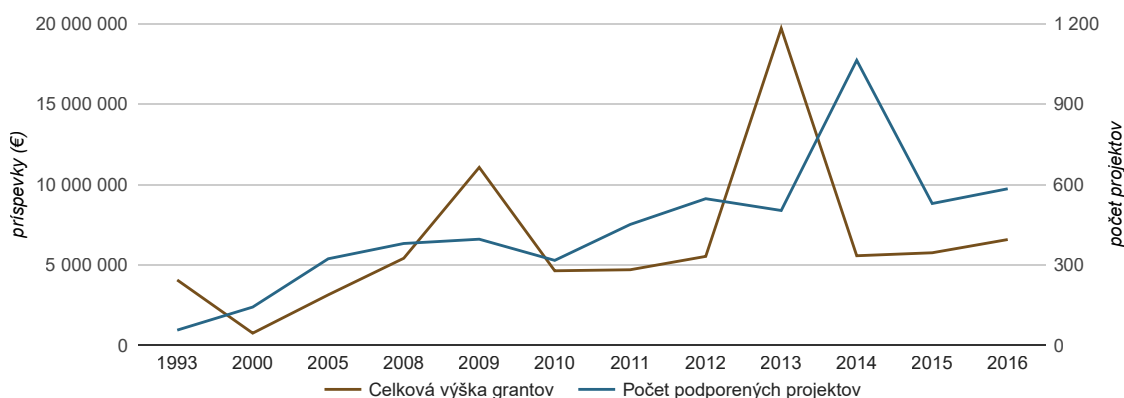
Zdroj: PÚ SR

Na obnovu národných kultúrnych pamiatok prostredníctvom **dotačného programu MK SR „Obnovme si svoj dom“** bolo v roku 2016 podporených **584 žiadostí** v celkovej výške **6 578 797 eur**.

Program predstavuje komplexný rozvojový program zameraný na podporu obnovy národných kultúrnych pamiatok.

Umožňuje systémovú podporu obnovy NKP v jednotlivých fázach procesu ich záchranu, obnovy, prezentácie a interpretácie či už ako solitérov alebo ako súčasti osobitne chránených lokalít.

Graf 068 I Vývoj príspevkov MK SR na obnovu národných kultúrnych pamiatok z programu „Obnovme si svoj dom“

Zdroj: MK SR

Poznámka: Hodnoty v rokoch 1993 a 2000 sú prepočítané z SK konverzným kurzom 30,1260.

SVETOVÉ DEDIČSTVO

Svetové dedičstvo (SD) predstavuje jedinečnú hodnotu, ktorá presahuje národné hranice a je dôležitá pre súčasné a budúce generácie celého ľudstva. Jeho permanentná ochrana má najvyššiu dôležitosť u medzinárodnej komunity ako celku. Vyvrcholením úsilia pri vytváraní ochrany kultúrneho a prírodného dedičstva bolo prijatie Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva na generálnej konferencii UNESCO v Paríži v roku 1972, ktorý SR ratifikovala 15. 11. 1990.

Lokality zapísané do Zoznamu svetového dedičstva

Zoznam SD k roku 2016 obsahoval **1 052 lokalít** celého sveta, z toho 814 kultúrnych, 203 prírodných a 35 zmiešaných, zo **166 členských štátov** Dohovoru.

Celkovo je do Zoznamu SD v rámci SR zapísaných **sedem lokalít**. Sú to:

v rámci kultúrneho dedičstva

- Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry **Vlkolínec**, miestna časť Ružomberka, aj s ochranným pásmom (Cartagena, 1993)
- **Levoča, Spišský hrad a súvisiace kultúrne pamiatky okolia** (Spišská Kapitula, Spišské Podhradie, kostol sv. Ducha v Žehre), (Cartagena, 1993); rozšírenie o územie pamiatkovej rezervácie Levoča – historické jadro Levoče a dielo Majstra Pavla v roku 2009, vrátane ochranného pásma
- **Banská Štiavnica s technickými pamiatkami jej okolia** (Banská Štiavnica, Hodruša-Hámre, Štiavnické Bane, Banská Belá, Voznica, Vyhne, Banský Studenec, Počúvadlo, Kopanica, Kysihýbel, Antol, Ilja; najmä 23 vodných

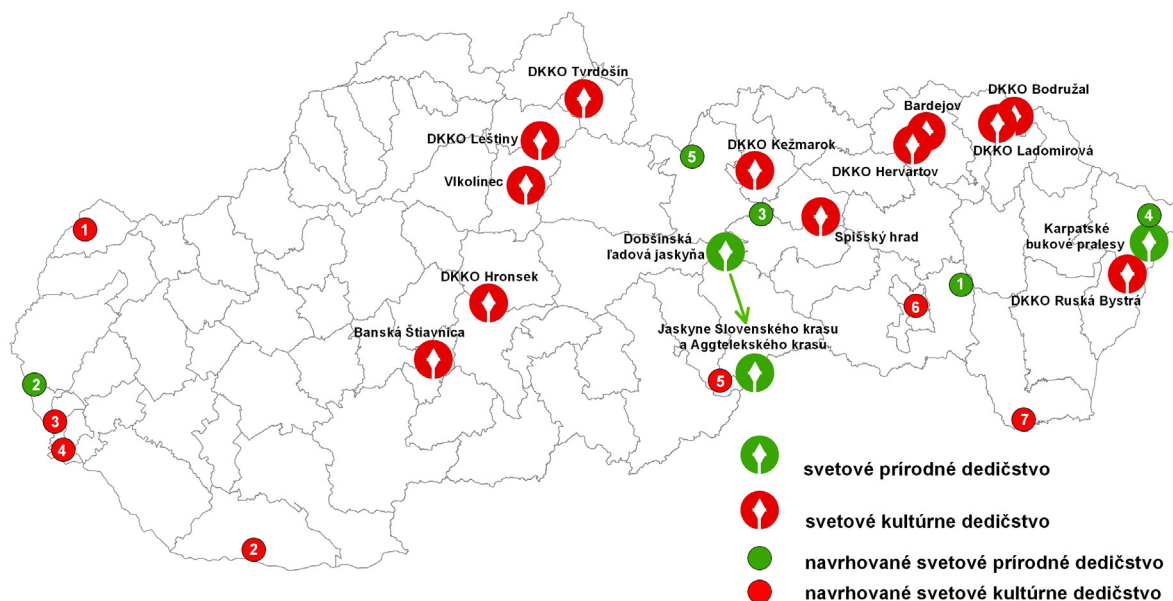
nádrží – tajchov), (Cartagena, 1993)

- **Bardejov** – mestská pamiatková rezervácia aj s ochranným pásmom vrátane židovského suburbia (Cairns, 2000)
- **Drevené kostoly** slovenskej časti Karpatského oblúka (drevené kostoly – Hervartov, Tvrdošín, Leštiny, Kežmarok, Hronsek – vrátane zvonice, Bodružal, Ladomirová, Ruská Bystrá) a ich ochranné pásma (Quebec, 2008).

v rámci prírodného dedičstva

- **Jaskyne Slovenského krasu a Aggtelekského krasu** (Berlín, 1995), ku ktorým v roku 2000 pribudla Dobšinská ľadová jaskyňa vrátane Stratenskej jaskyne a jaskyne Psie diery ako jedného jaskynného systému vo vrchu Duča (Cairns, 2000)
- **Karpatské bukové pralesy** (10 pralesov; Christchurch, 2007) a **staré bukové lesy Nemecka** (5 pralesov; rozšírenie v roku 2011), spoločná lokalita s Ukrajinou a Nemeckom. Zo SR ide o 4 lokality: Stuzica – Bukovské vrchy, Havešová, Rožok a Vihorlat.

Mapa 020 I Svetové kultúrne a prírodné dedičstvo

Zdroj: SAŽP

DKKO – Drevené kostoly slovenskej časti Karpatského oblúka

SR pokračuje v plnení záväzkov vyplývajúcich z prijatia Dohovoru. Systematické skvalitňovanie ochrany, obnovy a manažmentu lokalít svetového dedičstva sa realizuje prostredníctvom pravidelného monitoringu stavu ich zachovania, finančnej pomoci štátu, predovšetkým zo zdrojov dotačného

programu MK SR Obnovme si svoj dom, odbornou podporou riadiacich skupín jednotlivých lokalít a organizovaním vzdelávacích aktivít pre jednotlivcov a subjekty podieľajúce sa na manažmente lokalít.

Lokality navrhované na zápis do Zoznamu svetového dedičstva

Medzi navrhované lokality, príp. lokality zaradené do výberu na nomináciu do SD k roku 2016 patria:

v rámci kultúrneho dedičstva

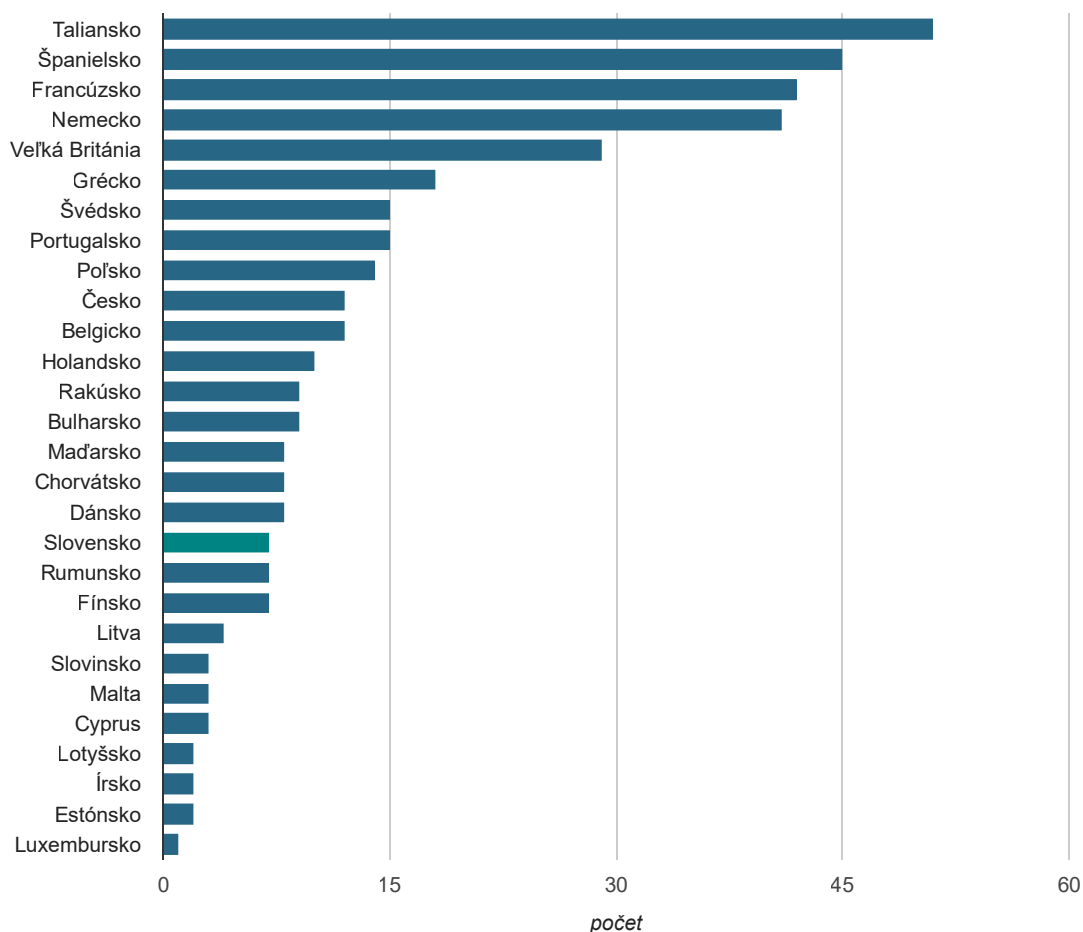
- Pamiatky Veľkej Moravy** – Slovanské hradisko v Mikulčiciach – Kostol sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch (spoločne s Českom)
- Pevnostný systém** na sútoku riek Dunaja a Váhu v Komárne-Komárome (spoločne s Maďarskom)
- Pamätník Chatama Sófera** (Bratislava)
- Limes Romanus** – rímske antické pamiatky na strednom Dunaji - Dunajský Limes na Slovensku (rozšírenie územia svetového dedičstva Hranice Rímskej ríše o Rímsky vojenský tábor v Iži a Bratislave-Rusovciach) (predpokladaný spoločný návrh s Rakúskom a Maďarskom)
- Gemerské a abovské kostoly so stredovekými nástennými maľbami** (predpokladaný spoločný návrh s Maďarskom)

- Koncept šošovkovitého historického jadra mesta Košice

- Tokajská vinohradnícka oblasť** – súbor vinohradníckych pivníc (Černov, Veľká Trňa, Malá Trňa, Slovenské Nové Mesto, Černochovo, Bara, Viničky; pričlenenie k schválenej Tokajskej vinohradníckej oblasti v Maďarsku).

v rámci prírodného dedičstva

- Gejzír v Herľanoch**
- Prírodná a kultúrna krajina v Dunajskom regióne** (predpokladaný spoločný návrh s Českom, Rakúskom a Maďarskom)
- Krasové doliny Slovenska** (doplnenie návrhu Rokliny Slovenského raja)
- Mykoflóra Bukovských vrchov**
- Prírodné rezervácie Tatier** (predpokladaný spoločný návrh s Poľskom)
- Originálne lúčne pasienky na Slovensku**

Graf 06g | Medzinárodné porovnanie počtu lokalít svetového dedičstva

Zdroj: UNESCO

Poznámka: Stav k roku 2016.

V rámci dlhodobej spolupráce krajín V4 sa Pamiatkový úrad SR v rámci „Steering Committee of the V4 Cultural Experts’ Working Group“ organizačne podieľal na príprave 8. ročníka Letnej školy „Manažment svetového kultúrneho dedičstva UNESCO vo Vyšehradských krajinách,“ ktorá sa konala

v dňoch 27. júna – 3. júla 2016 v Krakove (Poľsko) a Pannonhalme (Maďarsko) a vybraným účastníkom z krajín V4 poskytla možnosť na rozšírenie odborných kompetencií a výmenu skúseností v oblasti uplatňovania Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva.

GEOPARKY

Geopark je územie prezentujúce geologické dedičstvo našej krajiny, obsahujúce jedno alebo viac miest vedeckej dôležitosti nielen z geologického aspektu, ale aj z hľadiska jeho archeologickej, ekonomickej alebo kultúrnej osobitosti európskeho významu. Geopark je pre SR inovatívnym nástrojom podpory regionálneho a miestneho rozvoja a okrem potenciálu pre vedecký výskum zameraný na environmentálnu oblasť (vrátane vzdelávania) je významný pre miestny ekonomický rozvoj – prispieva k zvýšeniu zamestnanosti a k novým ekonomickým aktivitám regiónu, pričom jeho funkčnosť je autonómna. Zároveň pestrosť jeho geologickej stavby je

predpokladom pre rozvoj služieb cestovného ruchu, ktorý výhľadovo predstavuje nezanedbateľnú oblasť národného hospodárstva.

Podpora rozvoja a budovania geoparkov v SR bola **v roku 2016** vedená v zmysle **aktualizovanej Koncepcie geoparkov SR**, schválenu uznesením vlády SR č. 15 zo 7. januára 2015 a z nej vyplývajúceho **akčného plánu** pre implementáciu opatrení, prostredníctvom zástupcov a členov **Medzirezortnej komisie Sieť geoparkov SR**, zriadenej ministrom životného prostredia SR.

V roku 2016 boli na území SR manažované **3 územia geoparkov**:

- **Novohradský geopark** s medzinárodným názvom Novohrad-Nógrád geopark (spolu s Maďarskom; člen Siete európskych geoparkov a Siete globálnych geoparkov UNESCO),
- **Banskoštiavnický geopark,**
- **Banskobystrický geopark.**

V súlade s vyššie uvedeným bola na úrovni Medzirezortnej komisie Siete geoparkov SR sústredená spolupráca hlavne na aktivity súvisiace s prípravou a realizáciou jej 3. a 4. zasadnutia vrátane aktívnej účasti a propagácie geoparkov Slovenska, seminára o území Zemplín s perspektívou jeho začlenenia medzi geoparky Slovenska, oficiálneho vyhlásenia

Siete geoparkov SR s jej logom a udelenia titulu „**Geopark SR**“ pre spomínané tri aktívne geoparky na pôde MŽP SR, čo podporí novú iniciatívu UNESCO na území Slovenska.

Aktivity v územiach geoparkov boli sústredené na budovanie manažérskych štruktúr, marketing a propagáciu (napr. bol zostavený a vydaný metodický materiál „Náučný chodník – príprava, realizácia, starostlivosť“ a pod.), medzinárodnú spoluprácu, budovanie infraštruktúry a jej starostlivosť, implementáciu vlastných stratégií, monitoring, konzultačnú a poradenskú činnosť, realizáciu projektov, vzdelávanie a súťaž.

Viac informácií o geoparkoch nájdete na www.geopark.sk.

ENVIRONMENTÁLNE ZÁŤAŽE

Environmentálna záťaž (EZ) je v zmysle geologického zákona zadefinovaná ako znečistenie územia spôsobené činnosťou človeka, ktoré predstavuje závažné riziko pre ľudské zdravie alebo horninové prostredie, podzemnú vodu a pôdu s výnimkou environmentálnej škody.

V roku 2016 bolo v **Informačnom systéme environmentálnych záťaží (ISEZ)** evidovaných **1 758 lokalít**, pričom v registri časť – A (pravdepodobné environmentálne záťaž) bolo 892 lokalít, v registri časť – B (environmentálne záťaž) 298 lokalít, v registri časť – C (sanované a rekultivované lokality) 792 lokalít. V registri časť – A a súčasne v registri – časti C bolo 115 lokalít, v registri – časti B a súčasne v registri – časti C 109 lokalít. Bolo preverených 5 hlásení o podozrení na prítomnosť environmentálnej záťaže a realizovaných 371 aktualizácií ISEZ v rámci 243 lokalít.

V roku 2016 bolo na 3 zasadnutiach Komisie pre posudzovanie a schvaľovanie záverečných správ s analýzou rizika posúdených 10 záverečných správ.

Zo zdrojov Environmentálneho fondu 2016 bolo vypracovaných 23 návrhov plánov prác na odstránenie environmentálnych záťaží, za riešenie ktorých bol určený ako zodpovedný štát.

Zo zdrojov OP ŽP bol spracovaný strategický dokument Štátny program sanácie environmentálnych záťaží 2016 – 2021 (ŠPSEZ), schválený uznesením vlády č. 7 z 13. 1. 2016, ktorý okrem iného obsahuje aj záväznú časť popisujúcu priority, ciele a opatrenia na dosiahnutie priorít z hľadiska legislatívneho, finančného, odborného a osvetovo-vzdelávacieho v krátkodobom 2016 – 2017, strednodobom 2018 – 2020 a dlhodobom časovom horizonte 2021 a viac. Smerná časť sa venuje možnostiam štátnej pomoci pri odstraňovaní najrizikovejších environmentálnych záťaží. Súčasťou ŠPSEZ je popis časového a vecného harmonogramu plnenia a financovania ŠPSEZ na obdobie rokov 2016 – 2021. Odhadované celkové finančné výdavky na riešenie problematiky environmentálnych záťaží do roku 2021 predstavujú v zmysle ŠPSEZ sumu 210 mil. eur.

Aktivity v oblasti EZ podporoval aj Operačný program Kvalita životného prostredia 2014 – 2020 (OP KŽP). Podpora aktivít v oblasti sanácie EZ sa riešila prostredníctvom Prioritnej osi 1: Udržateľné využívanie prírodných zdrojov prostredníctvom rozvoja environmentálnej infraštruktúry, pod ktorú spadá Investičná priorita 4 – Prijatie opatrení na zlepšenie mestského prostredia, revitalizáciu miest, oživenie a dekontamináciu opustených priemyselných areálov (vrátane oblastí, ktoré prechádzajú zmenou), zníženie miery znečistenia ovzdušia a podporu opatrení na zníženie hluku. Špecifickým cieľom bolo zabezpečenie sanácie EZ v mestskom prostredí, ako aj v opustených priemyselných lokalitách (vrátane oblastí, ktoré prechádzajú zmenou). Alokovaná čiastka z OP KŽP na riešenie environmentálnych záťaží predstavuje celkovú sumu 180 mil. eur z Kohézneho fondu. V rámci OP KŽP pripravilo MŽP SR, sekcia geológie a prírodných zdrojov, projekt Geologický prieskum vybraných pravdepodobných environmentálnych záťaží (55 lokalít, trvanie projektu 2016 – 2019, celková výška oprávnených výdavkov 9 127 293 eur) a začalo s prípravou projektu Sanácia environmentálnych záťaží SR. Zo strany ŠGÚDŠ bol predložený projekt Zabezpečenie monitorovania environmentálnych záťaží Slovenska – 1. časť (83 lokalít, doba riešenia: 2016 – 2021). Zo strany SAŽP začali v roku 2016 prípravné práce zamerané na následnú realizáciu tzv. Národného projektu 1 – Zlepšovanie informovanosti a poskytovanie poradenstva v oblasti zlepšovania kvality životného prostredia na Slovensku, ktorého súčasťou sú aj aktivity zamerané na problematiku environmentálnych záťaží.

V rámci predsedníctva SR v Rade EÚ (SK PRES 2016) bola zrealizovaná konferencia Contaminated sites Bratislava 2016 (Hotel Bôrik, Bratislava 12. 9. – 13. 9. 2016) za účasti 25 krajín.